

ილორი

www.ilori.ge

№ 78 (139) 3 აგვისტო 2010

სახალხო მოძრაობა “სამაგრელოს” მობილი

30 იანვრი

ტანზე მორგებული კონსიტუცია!

მართლაც რომ სააკაშვილის ტანზეა მორგებული ახალი კონსტიტუციის პროექტი, რომელიც მაღლე გავა საქართველოს პარლამენტში დასამტკიცებლად. ფაქტიურად ეს გახსნავთ საპარლამენტო რესპუბლიკის მოდელი, სადაც უმაღლესი ხელისუფალი უკვე ქვეყნის პრემიერ-მინისტრი იქნება.

კონსტიტუცია ძალაში ალბათ მომავალი წლიდან შევა, მაგრამ იგი მოქმედ პრეზიდენტს არ შეეხება! – რიხიანად განაცხადეს ქართველ “ნაციონალთა” ბელადუებმა.

ასეა, არ ემტება ძალაუფლების ვინმესთან გაზიარება უკვე დიქტატორად აღიარებულ მიხეილ სააკაშვილს – გაუთვალისწინებელი რამ რომ მოხდეს და ვინმემ მის “საქმეებში” ჩაიხედოს, მტრისას, იქ რომ ეკონომიკურ და პოლიტიკურ დანაშაულებს და სხვა უმსგავსო ამბებს დაინახავს, ალბათ, ერთ ადამიანს რამდენიმე სიცოცხლე არ ეყოფა სასჯელის მოსახლელად...

იცის სააკაშვილმა, რომ საპარეზიდენტო გადა ამოწურული აქვს და “დემოკრატიული” აზერბაიჯანის პრეზიდენტის მსგავსად სიცოცხლის ბოლომდე კი არა, მესამედაც ვერ იყრის კენჭს პრეზიდენტის პოსტზე. გამოსავალი იოლად მოძებნა – არჩევნების გაყალბებით ნაციონალთა უმრავლესობას გაიყვანს პარლამენტში, მერე პრემიერ-მინისტრის რანგში მოაჯდება თავზე ჩვენს მრავალტანჯულ ქვეყანას და რაც დაუნგრეველ-გაუხოსრებელი დარჩა, იმას ძირიან-ფუსიანად გაანადგურ-გაარხება...

“ღმერთო! მაინც რა გასწავლეს ასეთი იმ წმინდა მიხეილის სასწავლებელში”-ო – ეკითხება განრისებული ყვარყვარე თუთაბერი ვირეშმაკა კადეტს.

ახლა ჩვენც გვინდა ვიკიოთხოთ: “ასეთი რა ასწავლა ედუარდ შევარდნაძემ მიხეილ სააკაშვილს, რომ ცოცხალი თავის არ ეთმობა თანამდებობა და ყოველნაირ ეშმაკობაზე მიდის მის შესანარჩუნებლად?”

ჩვენი ბრალია ყველაფერი. ხმაური მაშინ უნდა აგვეტესა, როცა ერთ-ერთმა ნაციონალმა ტელეეთერში განაცხადა: “სწორედაც რომ სააკაშვილი უნდა გახდეს საქართველოს პრემიერ-მინისტრი, აბა, ახალგაზრდა, ენერგიული კაცი უსაქმოდ ხომ ვერ დარჩებაონ”.

ეს უკვე იმის უვერტურაა, რომ ნაციონალები და მათი ბელადი, თუ ხალხმა არ აიძულა, არსადაც არ აპირებენ წასვლას!

თანაც, თუ ვინმეს ქავების დაქცევა და გახტინა საქმედ მიაჩნია, სჯობს ასეთი ადამიანი მართლაც უსაქმოდ დარჩეს.

დიდი ხანია გამტკიცებთ, რომ სააკაშვილს ტაქტიც დალატობს და გონებაც, მაგრამ გის სჯერა?

ჯერ იყო და სტუმრად ჩამოსულ ერთ-ერთი პრეზიდენტის ცოლს უფათურა ხელები და რომ არა იმ სტუმრის თავშეკავება, სერიოზულ პოლიტიკურ სკანდალს ვერ ავტდებოდით!

მერე იყო და, თავისი არაერთექტული გამოხდომით ვლადიმერ პუტინი და მთელი რუსეთი გადაგვეიდა!

ამ რამდენიმე დღის წინ კი ზანგები მოიხსენია ველურებად, რითაც უკვე ბარაქ ობამას მიაყენა საშინელი შეურაცხყოფა!

ასეა, ჩემო ხალხო, ერთხელ რომ მოითმინეთ ნაციონალებისა და მათი ბელადისაგან შეურაცხყოფა და სილის გაწვნა, მოძალადებმა ჩათვალეს, რომ თქვენი დამონება შეიძლება და ახლა მაგრად გაქვთ პოლიტიკური აღიარებული!

იმაზეც კი ვერ აცხადებთ პროტესტს, რომ საქართველოში ყაჩაღები და ფერუმარილით გათხვებით დედაცაცები მინისტრებად ინიშნებიან, ცნობილ მემავებს ორდენებითა და მედლებით აჯილდოებენ, სააკაშვილი კი მთელ მსოფლიოში ჭრის თავს საქართველოს თავისი სულელური რასისტული გამონათქვამებით, საქართველოს თანამდებობაზე აქცევს იზოლაციაში და მაღალ, ალბათ, ნაურუს სახელმწიფოსთან მეგობრული ურთიერთობებიც კი სანატრელი გაგვიხდება...

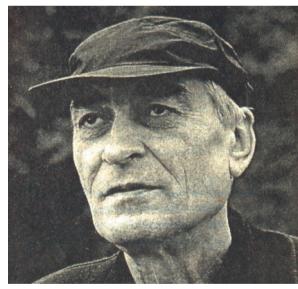
მაგრად ამართლებთ ვიდაც ჭევიანის ნათქვამს: “ზველა ძველანას ის ხელისუფლება ჰყავს, რომელსაც იგი იმსახურებს”-ო!

თუ უკეთესის დირსი არა ხარ, არც გადირსოთ, დმერთმა, უპეთესი!

გამოცხადები

კურთველები!

დავით მარიამიშვილი, გაალსი, ჰოლანდია

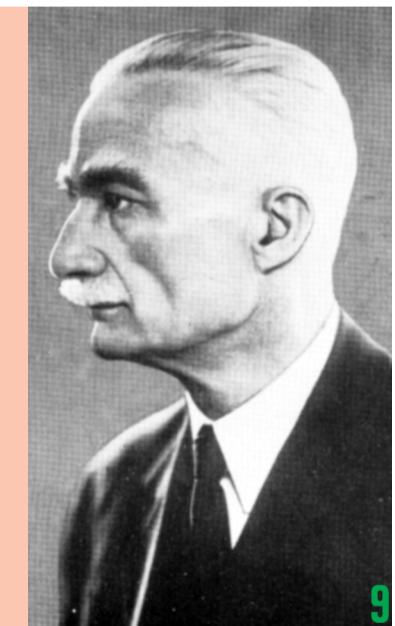
მეტრული
პოეზიის
რაიონის
კონკრეტი
ლაშა
გახარია

5

სახალხო მოძრაობა “სამეგრელო” და გაზეთი “ილორი” გულითადად ულოცავენ სახალხო მოძრაობა “სამეგრელო” თავმჯდომარეს, გამოჩენილ ქართველ პოლიტოლოგსა და საზოგადო მოღვაწეს ბატონ ალექსანდრე ჭავჭავაძეს, გურიელ ენერგიას, მაღალნაყოფიერ შრომასა და მისთვის ჩვეულ უდრევ სულისკვეთებას, ჩვენი ერისა და ქვეყნის საკეთილდღეოდ!

ივანე ჯავახიშვილი ერთვალ ერის ისტორია

ეს წიგნი 1908 წელს გამოიცა თავად პ. იუმანიშვილის მიერ. აღსანიშნავია, რომ იგი იმდენად იბიქტურად ასახავს ქართველი ერის წარსულს, რომ კომუნისტებს დიდი ივანეს ეს ნაშრომი არც ცალკე წიგნად გამოუციიათ და იგი არც 80-იან წლებში გამოცემულ ივანე ჯავახიშვილის 12-ტომეულ-შეუტანით. ჩვენც შემთხვევით მივაგენით ამ წიგნს ერთ-ერთ ბიბლიოთეკაში და აუცილებლად მივიჩნიოთ მისი გამოქვეყნება, რადგან დიდი ქართველი მეცნიერისა და მამულიშვილის მიერ მეტად საინტერესო მოსახლეების მოყვანილი მეგრული, სენატორი და ლაზური ფენომენის თაობაზე.

9

**კალავ ერთაღ, კალავ
ერთანათის იმაზით...**

გრიგორ შარვაშიშვილ-ჩაჩავა და ადამიანის მოქანაცია 1996

გრიგორ შარვაშიშვილ-ჩაჩავა და ადამიანის მოქანაცია 1996

2

კარისტუმენტი

წარმოგიდგენთ ქართველი მა-
შული შეკილისა და თავისი კუთხის
ღირსეული შეკილის ბატონ მურთაზ ჯან-
ჯლაგას წიგნს „მეგრული ენის უენომენი“.
წიგნის რედაქტორია ფილოლოგიის მეც-
ნიერებათა კანდიდატი, პედაგოგიკურ მეც-
ნიერებათა დოქტორი, საქართველოს
განათლების, მეცნიერებათა, აფხაზეთის
მეცნიერებათა და ფაზისის აკადემიკის
აკადემიკოსი, გიორგი ლეონიძის პრემიის
ლაურეატი ჯემალ ჯინჯიშვილი. აგტორი
დიდ მადლობას უძლების წიგნის გამოცე-
მაში გაწეული გარეკეული ფინანსური
დახმარებისათვის პარლამენტის წევრს,
აკადემიკოს ფრ. თოდეუსა.

ଦ୍ୟାତ୍ରନଥା ଏ ଗୋଟିଏବାକିମାନ ଗାମତ୍ରିସଙ୍ଗ “ଶବ୍ଦ-
ପାରଣ୍ଜଲି ମୂଳରାନ୍ଧବ”, ରନ୍ଧରେଣ୍ଟିକ ହେବୁଣ୍ଡି-
ଦ୍ରିଷ୍ଟ ଶେଫାଲିଶବ୍ଦାତା କ୍ରିତ୍ୟେରୀଯମ୍ଭିତ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରରେ
ଦେଖିବା, ଓହ ମିରାଜିକ୍ସିନାଙ୍କାର ବ୍ୟାଲିକ୍ ଶେକ୍ରୁଣ୍ଣି-
ଶ୍ଵେତଶ୍ଵରକ୍ କାମ୍ପାରିଜ୍ ଆଶ୍ରମରେ ଅବସାନ ରହିଛି।

თიანებათა ლოკალურ სისტემაში ას-
რულებს სამი ხაზის სპირალურ
მოძრაობას, საკუთარი დერქების ირგვლივ,
რამდენიმე ცინტრის გარშემო და სამყაროს
პოლუსის მიმართ მისი დერქის გადაადგ-
ილებისას. სპირალური მოძრაობის გარშე
სხეულებს არ ექნებოდა გრავიტაცია. ავ-
ტორიმ განმარტა: “სამყაროს წრიული
სივრცული გრავიტაცია არის მუდმივი
ძალა, რომელიც ქმნის სხეულთა
ურთიერთიმიზიდულობის ბალანსს”.

თესლის დგია სპირალურად ამოდის, რომ ლობიო სარზე სპირალურად ეხვევა, რომ გირჩის კბილები სპირალურადაა ამოზრდილი, მცენარის კვირტები სპირალურადაა განლაგებული და ა.შ. იღვვ მეტიც: აღმოჩნდა, რომ ნიადაგიდან შეწყვილი წყალი მცენარის ჭურჭელ-ბორჭოვან კონკრეტში სპირალუბის აჟვება. გასვიანთან ერთად კოლხეთის გზნეტიკის ინსტიტუტში დადგინდა, რომ უჯრედის ორგანულებიდან მოტოქონდრიგის ენერგიის მიმდებნი, სპირალებია და მნათი სპირალური პოლუსებიც კარგად ჩანს მიკროსკოპში. ამის შესახებ მოგვითხრო გახეთ **“დიოსკურიაში”** კოლხეთის გენეტიკის ინსტიტუტის დირექტორმა, აკადემიკოსმა ი. კაპანაძემ.

ირფელ უჩქუ, მუთ თუდო რე
დიხაშ გამზ კვარკვატელი".
“ხეარხებატუა” სპირალისებური დახვე
ვაა, ხოლო “ხეარხებატელი” ნიშანებს სპი-
რალისებურად დახვეულს. “ჩქინიური”
მარტო ჩვენებურის გაგებით არ არის ნახ-
მარი, მას მფარველის გაგებაც გააჩნია. ამ-
ლექსში პირდაპირ ნათქვამია, რომ
მფარველი სპირალურ მოძრაობაშია. ოდინ-

оно-еи
амз...
...

დელ დექსში ამ მომენტის ასახვა
სასწაულებრივ გაოცებას ოვევა. მასში
უკვე დექს სხეულის, სამყაროს მოძრაობა,
რაც ა. გასფინქტის აღმოჩინა. ამ დექსში
სტიქურად თუ ცოდნის არსით დექს ას-
ტროფიზიკის და ბიოლოგის დიდი ცოდ-
ნა. ამ საჭიროა დაკავშირებით საჭირო
სათანადო გულისხმოვრების გამოჩენა და
კომპეტენტური დასკვნის გამოტანა.

წვერი დასკვნა შემდეგია

- მეგრული ენა არის ენა-ენციკლოპედია. მეგრული ზმან თავის ტევადობით და ამსახველობით უნიკალურია. საერთოდ მეგრული ზმნებისათვის, როგორც წესი, დამახასიათებელია პოლისემანტიკურობა, რაც ჩვეულებრივ კონტექსტში აისახება;
- თანხმოვან ბეგერბეში კოდირებულია აზრის გამოხატვულება;

- მეგრული სიტყვების ფონეტურ-სტრუქტურული აგებულების პრინციპი კანონზომიერ სისტემას ემყარება;
- თანხმოვან ბეგრათა ურთიერთშეწყვილებით სიტყვათა ფუნქციებში ოქროს შუალედს ქმნიან თავიანთი შინაარსობრივი გამოხატულების გამო იმისათვის, რომ ადამიანთა გარეგნობის გამომხატველი სიტყვათა ფუნქციიდან ხდებოდეს აგრეთვე ხმების აღმწერი და სიარულის გამომხატველი სიტყვების მიღებაც.

ყმუშევრის ერთვნელი ივლება ყო სრი, ხოვლელები ყდელებას

ექიმი – ტაქსის მძღოლად,
მასწავლებელი – დარაჯად,
პროფესორი – წიგნის
გამყიდვლად

საეციალისტები არ გვაყდა, მაგრამ გაინდა მათზე მოთხოვნილება და ახლა პრესტიულ პროფესიადაც ითვლება. ამით იმის თქმა მინდა, რომ საზოგადოებაში ყალიბდება მოთხოვნილებები და მათ საუძღვებელზე - პროფესიის დირექტულებები.

თქმა უნდა, არსებობენ ამპარტავანი ადამიანებიც, მაგრამ მათი რიცხვი სტატისტიკურად იმდენად უმნიშვნელოა, რომ ეს არ არის მაფორმირებელი და განვსაზღვრელი. არ იქნება მართვებული თქმა-რომ ქართველები აქ თაკილობენ შრომას და მიღიან საზღვარგარეთ მოუცემისა და ბავშვების მოსავლელად. მიკით მათ იგივე ხელფასი აქ და ისინი დაიწყებენ მუშაობას. ნუ ფიქრობთ, რომ ამპარტაგნობა და პრესტიჟულობა უძინებებს ქართველს, სამუშაო საზღვარგარეთ ემცნობს. პროფესიულ „მეცს“ არსებულ სამსახურთან კონფლიქტი იქაც აქვს.

ତଥା ଲଗଦିଲାମ୍ବି, ଫୁଲଙ୍କଳଙ୍ଗି:

– ბოლო წლებში განვითარებულმა სო-
ციალურმა, პოლიტიკურმა ოუ-
გენორმიგურმა ცვლილებებმა არა მარტო
საქართველოს, ბევრი სხვა ქვეყნის გან-
ვითარება შეცვალა. დაინგრა ერთი დიდი
წევი, რომელსაც თავისებური ხედვა და
სისტემა პქონდა როგორც ადამიანის
აღზრდის, ასევე მისი დასაქმების და-
დასვენების თვალსაზრისითაც კ. ფაქ-
ტობრივად, გადმოვინაცვლეთ სულ სხვა
სამყაროში, სადაც თავის დამკიდრება
ადამიანებს საკუთარი ძალებით უწევთ
ადამიანების დაწილების საბურਜარი

სამუშაოს შესრულება უწევს, ამაში არ იგულისხმება ნეგატიური დატვირთვა რადგან ამ სფეროს უარყოფითი მსარე არ გააჩნია. ადამიანი იმიტომ არის ინტელექტური არსება, რომ იყოს ლავირებადი და ნებისმიერ ცხოვრებისულ სიტუაციაში გადარჩნია და დამკიდრების გზები მოძებნოს, ეს პროცესიათ ცელასაც ეხება. ალბათ არც ღირს პარალელის გავლება, რა უფრო დასაფახტელია – ის რომ პიროვნებას აქვს 2 დიპლომი, წამოწლილია ტახტზე და წუწუნებს, რომ მისი შესაფერისი სამსახური ვერ ნახა, თუ ის რომ პიროვნებამ, რომელსაც ასევე 2 დიპლომი აქვს, ვერ მუშაობს ადგევატურსამსახურში, მაგრამ მოძებნა ისეთი პიროვნებისა, რომლითაც ირჩენს თავსაც და ოჯახსაც.

— გამოვგითხე რამდენიმე პიროვნება და
აღმოჩნდა, რომ მათგან უმრავლესობას
საჯუთარი საქმიანობის გამო საზოგა
დოებაში ადგილის დამკვიდრების კომ-
პლექსი აქას.

— ფატტობრივად, თქვენ რეზიუმე
გააკეთოთ. დამოკიდებულების ცელილება
საქმაოდ მტკიცნეული და ოთვლი პრო-
ცესია. ჩენებ ამ პროცესში ვიმუოფებით
ადარ ვცხოვრობთ იმ სისტემაში, რომელ
იც ზრუნავდა ადამიანების თითქმის
მთელი ცხოვრების დაგენერაზე, არამედ
ჩენ ვაგებთ სისტემას, სადაც თავად
უნდა ვიზრუნოთ საქუთარ აღზრდა-
განათლებასა და შემდგომ დასაქმებაზე
ჯერჯერობით ჩენი დამოკიდებულებით

ბოლომდევ კერ შევცვალეთ ხედვა, რომ, რაც
ადამიანს ესაჭიროება, ყველა აქტივობა,
ყველა პროფესია მნიშვნელოვანი, პა-
ტიოსაცმი და დასაფასხელვია. ყველა კერ
იქნება პროფესორი, ექიმი, აღმოგატი. ვიდა-
ცომ ხომ უნდა დამზადოს პროდუქტი, ხომ
უნდა დაალაგოს ქუჩა... ეს კანონ-
ზომიერებაა...

ისინი კინც მევზოვეედ და დამდაგებლადა
მუშაობს, ცხიქოასაექტებზე ნაკლებად
ფიქრობენ, თუმცა ყველანი აღიარებენ,
რომ გარევეული კომპლექსები სამსახურ-
თან დაკავშირებით აქვთ. ამას ადას-
ტურებს თუნდაც ის, რომ მთხოვეს, ამ წერ-
ილში მათი გვარი არ დამტკიცისორებინა:

თამარი (53 წლის): უმაღლესი განათლება არ მაქვს, მაგრამ სამსახური მქონდა, „წყალკანალში“ ვმუშაობდი გადასახადების ამკეფვად, ასაკის გამო სამსახურიდან 3 წლის წინათ გამომზევეს. მარტოხელა ვარ და შემოსვლის გარეშე დარჩენილება დამდაგებლად დავიწყებ მუშაობა. რამდენობე თჯახში დავიდივარ და სახლს გალაგებ. წელიწადნახვარია, ასე ვირჩენ თაგს, თუმცა დღემდე ვერ შევვეუ ჩემს სოციალურ მდგომარეობას. შრომა სათაკილო ნაძლევლად არ არის, არც ამპარტავანი ვარ, მაგრამ მეც მაქვს ჩემი თავმოვარეობა. ზოგჯერ, როდესაც ახლობლებთან სტუმრად მიწევს წასვლა, ვფიქრობ, რომ მათთან ჩემი ადგილი არ არის. მათი დამოკიდებულება ჩემდამი არ შეცვლილა, მაგრამ მარც მაჭავს ასათი შეარჩება.

ბაზრი (43 წლის): მეტოვედ უკვე ერთი

ლუნა (33 წლის): დიდი ხანია, სამსახურს გეძებ. პროფესიით ეკონომისტი ვარ. თითქოს მოთხოვნადი პროფესიაა, მაგრამ მაინც გამიჭირდა სამსახურის შოგნა. შეიძლება ამბიციური ვარ, მაგრამ გამყიდველად ნამდვილად ვერ ვიმუშავებ, ვერც – ოფიციანტად ბარში ან რესტორანში, ჩემთვის მარტო ხელფასი ნამდვილად არ არის განმსაზღვრელი; საზოგადოების დამოკიდებულებაა ჩენთან სხვანაირი და ამიტომ, თორებ სახლგარებარეთ თუ მოვაბერსე წასვლა, იქ ნამდვილად არ მექნება სკოლა დამობაზ.

ივანე ჯავახიშვილი – ქართველი ერის სტრიკერი

ეს წიგნი 1908 წელს გამოიცა თავად პ.ი. ოუმანიშვილის მიერ. აღსანი შნავია, რომ იგი იმდენად მოიტექტურად ასახავს ქართველი ერის წარსულს, რომ კომუნისტებს დიდი იყანეს ეს ნაშრომი არც ცალკე წიგნად გამოიციათ და იგი არც 80-იან წლებში გამოცემულ ივანე ჯავახიშვილის 12-ტომბეულში შეუტანიათ. ჩევნც შემთხვევით მივაგენით ამ წიგნს ერთ-ერთ ბიბლიოთეკაში და აუცილებლად მივიჩნიოთ მისი გამოქვეყნება, რადგან დიდი ქართველი მეცნიერისა და მამულიშვილის მიერ მეტად საინტერესო მოსაზრებით მოყვანილი მეცნიერული, სეანური და ლაზური ფენომენის თაობაზე მკითხველს გაუწევდთ, რომ ჰუბლიერაციაში შენარჩუნებეულია აჭორისეული ლექსიგა.

დღიდ სულმნათი მეცნიერის აღნიშნულ,
უდაგოდ საინტერესო და დღემდევ უცნობ
ნაშრომს გთავაზობთ გახეთ „ილორის“ მქ-
ოთხეველს.

ଟ୍ୟାଗ୍ରାମ୍ ପରିଷଦ୍

ქართველების სამშობლო და უძველესი
ბინადრობა

ეს ნათესავობა სიტყვების გარეგან მხ-
ბავსებაზე კი არ არის დამყარებული, რო-
გორც წინად იცოდნენ ხოლმე და რო-
გორც უმეტეს შემთხვევაში ბ. ტრომბეტ-
იც იქცვოდა, არამედ ქართულ-სქმიურ
ხეგრათა ცელილებების კანონებზე.

6. მაროს ჟემოდასახელებულ თხზულებაში ჯერ მხოლოდ რამდენიმე ნიმუში აქვს მოყვანილი, მთლად-კი მას 1000-მდე ქართული ძირითადი ცეკვი აქვს შესწავლილი და ოფიციულისათვის სემიურ ენგბში შესავარისი და თანასწორი ცეკვი არსებობს; მისგან ნაწარმოები სიტყვები ხომ ერთი ათადი და ერთი ოცად უფრო მატი იქნება.

ამგვარად ქართულისა და სემიურ ჯგუფის ენათა ნათესავობა საფუძვლიანად დამტკიცებულია. მაგრამ რაკი ქართულ ენას თავისებური დამახასიათებელი თვისებებიც მოვალეობა, რომელიც ქართულს სემიურ ენებს აშორებს, ამიტომ პროფ. ნ. მარიო ქართულს სემიურ ენად კი არა სოვლის, არამედ სემიურ ჯგუფის ენათა მონათესავედ; ქართული თავის ენაკილოკავებითურთ, სუზის ენა, განის ლურსმეული წარწერების ენა და თავდაინრევლი სომხური, ავტორის აზრით, უმჯედეს დროს ერთს ვრცელს ენათა ჯგუფს შეადგენდნენ. სამუშახაროდ ნ. მარიოს ეს დიადი გამოკვლევა ქართულის ენის აგებულებისა და ფეხოების შესახებ, რომელიც ქართულს ენასა და მთელ ქართულ-სემიურს შედარებით ენათა მეცნიერებას ბრწყინვალე მომავალ უქადის, ჯერჯერობით მთლიად დაბეჭდილი არ აისი. სახურველია, რომ ავტორმა იგი რაც შეიძლება მაღალ გამოაქვეყნოს. მაგრამ ჩვენ, ქართველებასაც ვაღადად გვდევს, რომ ჩვენ ნიჭიერ თანამემამულეს ბრწყინვალე გამოკვლევა ჩვენვე განხვაგრძოთ და ეს საპატიო სამეცნიერო ასპარეზი ჩვენის დედამიწის კვლევა-ძებისა უცხოელებს არ დავუთმოთ.

ქართველებს ენათმეცნიერება სამ უძაგვეს შეოდა ჟყოფს: ერთ შეოს ქართლურად მოსაუბრენი შეადგენენ (ქართლელნი, კახელნი, ფშავ-ხევსურენი, მესხები, აჭინდელი იმერლები და გურულები); მეორეს იძერიელნი გეუთვნიან, ანუ მეგრულ-ჭაბაზ-ლაზები; ხოლო მესამეს სვანები.

ამას გარდა, ვეონებ, აფხაზურიცა, ჩერქეზულიცა და დიღოურიცა, იქნებ ზოგიერთი სხვა კავკასიის ენებიც, ქართულ ენის მონათვალსაც უნდა ჩაითვალოს და ცალკე მოთხე შტოს უნდა ჟეადგენდეს, მაგრამ, ჯერჯერობით, ეს საკითხი საკმაოდ გამორკვეულია არ არის. ქართველების სამ უმთავრეს შტოდ დაყოფა და განაწილება ცხადს ენათმეცნიერების პრინციპზეა დამკარებული; ოუმცა ქართულ ენაკილოედების ერთგვარი აგებულება აქვთ, მათი სიტყვებისა და ფესოების საუნჯეც ერთნაირია, მაგრამ მაინც ქართულ ენის სამ შტოს კილოპავების სიტყვაზარმოების ზოგიერთი კანონები იმდენად განსხვავდებიან, რომ მეცნიერი ბეჭრს ქართულ სიტყვას ხშირად მარტოოდენ აგებულობის მხრივაც ადვილად შეატყობნს, ქართველების რომელ შტოს ტომს ეკუთხნის იგი. ხოლო ამ გარემოებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ისტორიის უძველეს ხანის შესწავლისათვის, იმიტომ რომ ოვთოვეულ შტოს დამახსიათებელ თვისება-

ბის ცოდნა მკვლევარს საგეოგრაფიო
სახელების (მთებისა, მდინარეებისა,
სოფელ-ქალაქების) შესწავლასა და
გამოცნობას გაუძღვილებს; მეცნიერს შეუძლიან
გამოარკვიოს, ქართველების სახე-
ლდობრ რომელ შტოის ტომს უნდა
დაერქმია სახელი ამა თუ იმ მთისა, ან მდი-
ნარისა, ან არადა დაბა-ქალაქისათვის.
ხოლო ამ საშუალებით მკვლევარს შეუძლიან
ქართველ სხვა და სხვა ტომთა
უძველესი ბინადრობის ადგილი

გამოარკეთხ, ამასაც რომ თავი და-
ვანებოთ, სხვაფრივადაც ქართულ ენის სამ
შტოდ დანაწილებისა და თვითოვეული
შტოს კილოკავშირის კერძო დამახასია-
თებელ თვისებების გამორკვევას ფრიად
დიდი მნიშვნელობა აქვს. ჩვენ კვლებში ვიც-
იოთ, რომ თანამდეროვე ქრისტიანობის ნი-
ადაგზე აღმოცენებულ ქართულ მწერ-
ლობის ენა ქართლურია, ხოლო ქართველ
ხალხის უძველეს ხანის კულტურის
შესწავლა უძველეს პყოფს, რომ
ქართველებს ქიისტენ წინადაც მრავალ
საუკუნოების განმავლობაში მწერლობა
უნდა ჰქონდათ, მაგრამ, შესაძლებელია,
შემდგებ გამოიკვეთ, რომ ამ ხანის მწერ-
ლობის ენა ქართლურ შტოს კი არ
ეკუთვნოდეს, არამდ მეცნულ-ლაზურსა, ან
სვანურს შტოს. ამის გამო ქართულ
ენაკილოკავშირის შესწავლას ჩვენის ერის
უძველეს წარსულის შესწავლისათვის
მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს და ექნე-
ბა კიდევ ყოველთვის.

ქართლურთან შედარებით მეგრულ
სიტყვათა წარმოებას შემდევი დამახასი-
ათებელი ოვისებები აქვს: იქ სადაც
თაგასართო “სა” ისმარება, მეგრულში
ჩშირად “ო”-ნი ზის ხოლმე, მაგალითად:
სახიტეს მეგრულები მწიტოლს ეძახიან,
საბორულს – მრთუმელს, სდღარაჯოს –
ოდარაჯუშა (Цагарели. ჟილი. II, 13),
საცხენეს – მცხენე (პ. ჭარაია), მდ. ენ-
გურის ნააირას მდებარე სოფელს
ოკალმახე პეტრიან და საკალმახეს უდრის,
ოტობაია (სოფელია) – სატბეს (ტობა –
ტბა), მერიები – საკრავებს, მწხამური – სათ-
კვებებს (ჩხამით თევზება ნიშავებ) და სხვა.
ადვილი გამოსარჩევია აგრუოვე უკველა
საგეოგრაფიო სახელი, რომელთაც
ბოლოში საკვეცი “იში” უზის და არა “ის”,
როგორც ჩვეულებრივ ქართულშია ხოლმე,
უკველა ამგვარ საკვეციანი სიტყვები
მეგრულების შეთხელითა, როგორც მაგა-
ლითად, ცაში, ფოგეში, ოდიში და სხვა.
სვანეთ სიტყვათა წარმოებას უფრო

ეს არა იმ ინტერესისა არ იყო, რომ ეს ტერიტორია და გარევეული დამასახიობათ ეცნობენ თვისებები აქეს; აღვილის აღმიშვნელ თავსართად ქართლურს „სა“ და მეგრულ „ო“-ნის მაგიერ „ლა“ იხმარება. მაგალითად: მეგრელს სვანურად ჰქვია „ზან“, ხოლო სამეგრელოს „ლაზან“; იგივე თავსართი სვანეთის შემდეგ სოფლების სახელებში განვხვდა: ლაზალ, ლაისკალდ, ლაშხრახში და ლადორერ — ორივე ეწერის საზოგადოებას ეკუთვნის, ლახოშტ, ლაშხერი, ლატვარ, ლალხარ, ლენჯერი. მართალია, თავსართი „ლა“ სწორედ

յ՝ շոշոնուղեծիս նոմաճ մեցրավածուց օեմարշեծ, մազ. **Հ**ամակուղյ և սահակուղյացուս նոմաց, **Հ**ամասնուղյ – և սահամարդացուս, **Հ**ամագյուղ – և սահագյուղայուս, **Հ**ամայուղ – և սամայութուս (**Цагарели. Эеюды. II, 50**), մացրամի զգոնք մեցրավուս ոցի և զանյուրուճան շնբած էյտնուցյ շըտավուսկցիւցու. Յօրուանցին աղթնութեան տայսարտաց “**թշ**” օեմարշեծ եռողմի: մազ, մեցրավուս և զանյուրաճ էյցօնին **Հ**ամենյ, զանյուրս – **Հ**ամենյաւսյուրս – **Հ**ամենյաւսյուրս:

და სხვა. ერთი სტეპით ქართველ ერის სამ უძარად თავის შტოდ დაყოფა მტკიცე ენათმეცნიერების კანონებზეა დამტარებული. ამ სამ უმთავრეს შტოს მრავალი სხვა და სხვა წვრილი ტომები ეკუთვნონდნენ. ასეურულ, ბერძნულ და ოომაულ წყაროებიდანა ჩანს, რომ ქართველები უშეველეს ღროიდან მოყოლებული მრავალ ტომებად განაწილებული ყოფილან; თითქმის კველა ის ტომები, რომელთა სახელები ქრისტეს შემდეგ საუკუნოებში ქართულ საისტორიო წყაროებიდან ცნობილი არიან და დღევანდლამდეც არსებობენ, უკვე მრავალ საუკუნოების განმავლობაში ქრისტეს წინად საისტორიო ასპარეზზე მოქმედობენ. ჩვენი ხალხის ხანგრძლივ კულტურულ ცხოვრების დროს ხან ერთი ტომი დაწინაურდებოდა ხოლმე ხან მეორე, ხან მესამე, თვითორებულს მათგანს ერთ დროს,

რასაკიორველია, მნიშვნელობა და გავლენა ჰქონდა.

ქართულ ტომბის სახელებს ერთი
საზოგადო დამასახიათებელი საკვეცი
უზიო ხოდმე ბოლოში. ეს საკვეცი არის
მარცვალი “ხ0”. მაგალითად, კოლხ0, მესხ0,
კახ0, ტაოხ0, ხენიოხ0.

იგივე დაბოლოება გვიჩენებს, რომ „კარდუხი“ და „სომებიც“ ქართველ ტომქ-
ბის სახელებია (ჩვეულებრივ კარდუხები
ქურთების წინაპრებიდა და ინდოებრ-
იურის შემთხვევაში კარდუხის სახელი დასრულდება).

մանելցած մօսնօտա (E Meyer, *Geschichte Alterthums*, I, 297); ամու ճամամթիզուցեցած սածցածքու և էցած մոռացածքա. Թագո ի պարուց յալ թրմիցիս նշեսակը պահցածքա շնորհցած մեռլորդ շշեմ թվարուութիւն մոռացածք էա, եռլոր պահցած յրո գանսակցուութիւն տացու մուսամնացքը ճա մաելուուց թրմիս ունուծե եռլումք, ամուրու նոր ի պարուց թրմիցիս սաեցածքու, հրմելուու անշրջետն յ պահու մաելուուծած ցեռցուունեցէն, չայց պահցածք ճարուոնեցած անշրջել նվարուութիւն մուսեցնելուուն, նոր թրմիցիս սաեցած անշրջեցած յմաելունեց եռլումք “մշշցեցու”, “մշշցեցու” արուած մուսեցնուունու. տացու նշեսանունեաց վարնուրածի 1100 ֆ. ქ.Բ. թրուար նուցքար I ճայու ամերուծե: “իմ մեցուու ճարու տացունետ մելուուրածու մոյեացցու 20.000 մշշցու ճա մատու եպու մեցք, հրմելուու ծրմուուն զալնեց չշր զարց յրո մշցու զար ճաշ մարկեցնու, կամաց շնորհն ի հազունեց ճա զայցան ճատարցեսու”.

մեռնց յարտցելու թոմի “Յածալո” პարզեցված և աղմանօսար II-ը (860-825 წ.) վարչերամաս մոեսեյնք՝ յալու: “Հրանոյանեա մեցոննիսա հցենուսա ուղարկերշես մեռց- ձայրուշյեր յացրաւո գալացաւարշիացը թա- ծածալու և թածալու 24 մյուսիցն սինյիշյ- ծո մոցուցու”, մոցցութերունք մլույրու աւշյուտունք ծաբոն. յեւ որու, ռողորու աւշյ- րու վարույթունք ինս, մլույրու յարտցելու թոմի շեմքց ջրունդու վար- չերյածիուն եմուրա արու ետում մուսեյնք՝ յալու. “Մշեյո”, անշ “Մշշյօ” ճածացքամու “Մշշյեալ” ովուցքա (մույ I, տացու 10, յԵպուցու XXVII, 13; XXX, 26; XXXVIII, 2; XXXIX, 1); ծյրմեյնքունք ու- թորոյուեցք յու մատ մց-VI-յ և սայցնունք մոյուռուցք՝ յալու “Մոսեյեալ” – Mosox-է յե- սիօնք; յեւ սաեցլու յելուաց շյանեցնու և ան թոմուն մշուրցք նամուն յելուաց վինանց- ձյրաց մշեյեալ” էլքունք. ան սաեցլուց- դաս ծուռունք հցյալցքի յարտցելու յարտցելու յրացնեցիւնք աջմնունցնունք և սայցու “Կօ” շնունք. Ռուն յացլու յեւ սաեցլունք: Մշեյունք, մուսեյունք, մշշյօւնք յրացունք մշեյեալունք սայցունք այս անցունք.

ასეურულ წაროგბში ტაბაძლი და მუსკოვი კონფედერაციის ერთად არიან ხოლო მოხსენებულნი; დაბადებაშიაც ასე ტყვადა არანა დასხელდებული; ხოლო ჰეროდოტეს თხზულებიდაცანა სხანს, რომ მოხსენი და ტიპარები მეზობლები ყოფილია (**Historia**, III, 94); ძერძნელი სახელწოდება ტიპარები ასეურულ წარწერების “ტაბაძლ”-ს, ხოლო დაბადების “ტუბალს” უდრის; “ენი” დაბოლოებაა, “ტიპარ” ცესონ არის, ამ ტიპარს, ანი “თიპარს” უდრის “პიპრ”-ი, რომელიც რომაელების **Hiberes**-შია შენახული, ანუ “იპერ”-ი; მეგრულში სიტყვის ოავში მეორე “ოი”-ანის მოვარდნა ჩვეულებრივი მოკლენაა, მაგალითად “ოის” მაგა-

“Օ”, “Թ”-ե մացոյր “Ծ”, “տղա”-ե մացօյր “Ենա”, “տղայքիօվ” մացոյր “Եղբօր” դա և եղա (Աղարել. Էշուգ. II, 39). Սայս շերայլո մյցնոյրո ոտքիօ ցլաճօրո ամոնցձա, ռո՞մ “օծրո” տղաճուսացած արու վար մոմքարու; Ամացյ անըն ոմյորոցձա յեթիք անցոյքյելո արյօյատկառուն (եց-IV և սայց. ձորչ. նաեցար) և տղաճորությ գցոյար յելո յատկառուն (մց-IV և սայց.), ռոմյելնուց ամթյուցձնենք “տղաճու յելո օծրուած ուղղցիկ” (Լատիշев I, 700 da 773). “օծրո”-սացան արու վարմոմքարո “օցրո”, ռոմլուս նաժագագած յարուցալուն և սոմեյյուրո սաելու յուրիշ՝ յնձա խոտացալուն, և ա “օմյուրո”, օմյուրուն, օմյուրու. ցորմուսացան “Յուծրո” արու վարմոմքարո “Յուծր”, եռլու յուծրան “Տէյր”, յեյ օցո “Յ”-այ “Ց”-անած, “Ց”-անո “Ց”-արած արու Սյցցալունու, մաժասածայի մց Մցինացի տանեմզան մշնցանացած, եռլու եմուսոն ծրջաց ծաճակցալուն. Տէյրուն ցարու յուծրան արեցունեն: Ուստիո, ռոմյելնուց յարմելնենին սաելու “Յուծրուիկ”-նու Մինա-

“ული, და სისპიროთი ბერძნების მწერლების
“სსპირიტის”-ს უდრის.

“ჰერ”, ანუ “ჰერ”-მა კიდევ ორგვარი

ცვლილება გამოიარა: ჯერ მფუშინავი “ჰ-ა-ე” “ბ-ანად შეიცვალა (“ბ-ან ჰ-ა-ე”-ის მეტყულში ეხლაც იცვლება, მაგ. ჯგუბებზე ჯგუბე, **ცაგარელი. ჸეიძე.** II, 39) და წარმოდგა “გერ”; სწორედ ამ ფორმისგან არის ნაწარმოები მეტყულების სახელი “გევერ”, “გერ”, წინ მხოლოდ თავსართი “ბ-ანი აქეს დამატებული; იგი შენახულია სომხურად – “გერ”, “გერაცი”. ქართულად “გრისი”, “მეტრელი”, “მარგალი”, ბერძნულად “მაკრონეს”, “ჰე ეპრეტიკე ხორა” (პროლეტ V, 9). “გევერი”-საგანკვე წარმოსდგა საქართველოს ერთი ქუთხის და მისი მცხოვრებლების სახელი “გურია”, “გურული”; მხოლოდ “გვ” “უ-ნად არის შეცვლილი. მაშასადამე “ტაბალის”-სა და “თუბალი”-სგან შემდგენ ფორმები წარმომდგარა: პაბერი, ივერი, “იბერექსი”, ვირქ, იმერი, იმერეთი, იმერელი, იმერი, ეგრი, ეგრაცი, ჰე ეპრეტიკე ხორა, ეგრიაი, მეტყული, “მაკრონეს” და გურია. მაშასადამე ტაბალი, ანუ თუბალი და იბერი მეტყულ-დაზურ ჯგუფთა სახელწოდება ყოფილა; რასაკვირკველია, აქ უფეველეს ხანაზეა დაბარაკი, ხოლო რა მნიშვნელობა პქონდა შემდგა ში ასეთ სახელებს, როგორც იბერი, იმერი და გურული, ან არა და სადა მდებარეობდა იბერეთი, ანუ იმერეთი, ამაზე განსაკუთრებით ქვემოდ გვექნება დაბარაკი.

ქართულ “ჭახიკ”-ს, ჭახებს უდრის.
(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

